

Międzynarodowa akcja ratowania zabytków Górnej Nubii (2003-2010)

W lutym 2010 roku zakończyła się wielka międzynarodowa akcja ratowania zabytków Górnej Nubii (współczesny Sudan) związana z budową tamy na Nilu, w rejonie IV katarakty. Zapora wybudowana przez Chińczyków utworzy jezioro o długości 180 kilometrów, które pogąrzy wszystko czego nie udało się wcześniej uratować. W odpowiedzi na dramatyczny apel rządu sudańskiego, w tej największej na świecie archeologicznej akcji ratowniczej wzięły udział obok ekspedycji z całego świata dwie misje archeologiczne z Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej im. Kazimierza Michałowskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

Od lewej: zdjęcia lotnicze twierdzy w Szemchija, cmentarzysk kurhanowych w Aszkot i Abnegagir; po prawej wnętrze grobowca w Abnegagir.

Prace ratownicze rozpoczęto w lutym 2003 roku zwiadem lotniczym rejonu IV katarakty z pokładu polskiego samolotu agrolotniczego An-2 z polskiej bazy w Hassa Heissa nad Nilem Błękitnym. Już wtedy - z góry widać było, że akcja ratownicza będzie trudna, ale jej rezultaty mogą przejść najśmielsze oczekiwania. Tak też się stało. Rejon IV katarakty okazał się jednym z najbardziej „żyźnych” terenów archeologicznych w dolinie Nilu.

Od lewej: egipska figurka fajansowa przedstawiająca Izydę karmiącą Horusa, moment znalezienia brązowego kociołka na cmentarzysku w Abnegagir, terakotowe unguentarium z cmentarzyska w Szemchija; po prawej: krzyż relikwiarz z twierdzy w Dar el-Arab.

Przez pięć lat polscy archeolodzy pod kierunkiem dr. Bogdana Żurawskiego (Zakład Archeologii Śródziemnomorskiej PAN), dr. Mahmouda El-Tayeba (Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej UW) oraz dr. Marka Chłodnickiego (Muzeum Archeologiczne w Poznaniu) zdołali zbadać liczący ponad 45 kilometrów pas na lewym brzegu Nilu, w dół rzeki od wyspy Mograta. Oprócz tego, na specjalną prośbę sudańskiej Służby Starożytności, CAŚ UW wysłało dwie misje ratownicze pod kierownictwem prof. Włodzimierza Godlewskiego (Instytut Archeologii UW) i dr. Bogdana Żurawskiego (ZAŚ PAN) w rejon największego zagrożenia: na wyspy Saffi i Uli oraz do twierdzy w Dar el-Arab, które zostały zalane w pierwszej kolejności.

Sponsor główny

Badania ratownicze w rejonie IV katarakty przyniosły bogaty plon naukowy. Doprowadziły do rewizji poglądów na temat kultury kermańskiej, która w III-II tysiącleciu p.n.e. stworzyła w Dolinie Nilu państwo rywalizujące z Egiptem faraonów. Prace terenowe i szeroki program badań towarzyszących (m.in. badań starożytnego DNA) pozwoliły wyjaśnić problem etnogenezy plemion nubijskich, które zasiedliły Nubię po upadku państwa meroickiego. Badania te rzuciły również światło na temat początków chrześcijaństwa w dolinie środkowego Nilu.

Od lewej: bransolety z grobów kurhanowych (III-IV wiek n.e.); po prawej złożona czarka z grobu kermańskiego (połowa II tysiąclecia p.n.e.).

Wykopaliska w twierdzach z okresu wczesnej penetracji chrześcijaństwa w Nubii Górnej ukazały niesłuchanie wysoki poziom wiedzy inżynieryjnej oraz niezwykle rozległe kontakty handlowe Nubii w V/VII wieku naszej ery. Ocenie naukowego dorobku badań w rejonie IV katarakty ma być poświęcony kolejny Kongres Nubiologiczny w Londynie w sierpniu 2010 roku. Trzy z pięciu referatów wiodących wygłoszą tam specjaliści z Polski.

Przykłady naczyń glinianych znajdujących w kurhanach z III-V wieku naszej ery.

W uznaniu ogromnego wysiłku polskich archeologów oraz nakładów finansowych poniesionych na uratowanie zagrożonego zniknięciem dziedzictwa kultury na przełomie stycznia i lutego 2010 r. przeprowadzono podział zabytków - połowa wszystkich znalezisk przyznana została stronie polskiej. Zabytki ogromnej wartości trafiły do Muzeum Narodowego w Warszawie oraz do Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Jest to wyjątkowa okazja wzbogacenia polskich kolekcji muzealnych o pierwszorzędne zabytki ilustrujące całą okres prehistorii i historii doliny środkowego Nilu.

Kamienne pierścienie łucznicze (tzw. zakiery) z grobów kurhanowych (III-IV wiek n.e.)

Zabytki odbyły podróż z Chartumu, przez Frankfurt, do Warszawy ciasno zapakowane w 27 kontenerach. „Skrzyń było najpierw 61, ale przepakowaliśmy wszystko do 27 kontenerów, bo linia lotnicza liczy sobie słono również za objętość. Co do wagi całego transportu, nie potrafię tego określić. Najcięższych skrzyń nie jesteśmy w stanie z dr. El-Tayebem nawet ruszyć z miejsca”

Sponsor główny

MK i DN Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Sponsor indywidualny
Hubert Kiersnowski

– opowiadał jeszcze w Chartumie dr Bogdan Żurawski, który od początku kwietnia wraz z dr. Mahmoudem El-Tayebem organizował przewóz zabytków do Warszawy. O tym, jak trudna i pełna przygód była to operacja obaj archeolodzy mogą wiele opowiedzieć. „Zabytki przywieźliśmy z dr. El-Tayebem w nocy, ciężarówką na policyjnych numerach. Kierowca miał wszystkie potrzebne legitymacje, którymi machał przed nosami kontrolujących nas co 100 kilometrów policjantów. Zdecydowaliśmy się na ten krok po kłopotach w jakie wpadła misja brytyjska przewożąca podobny materiał (inspektor Służby Starożytności nadzorujący transport wylądował nawet na krótko w więzieniu)” – relacjonował dr Żurawski.

Paciorki kamienne (z karneolu i kryształu górskiego), szklane i fajansowe pochodzące z grobów kurhanowych z III-IV w. n.e.

Międzynarodowa akcja ratownicza w rejonie IV katarakty na Nilu była budującym przykładem solidarności archeologów z całego świata. Polski udział w tej akcji, nieproporcjonalnie duży do możliwości finansowych kraju, podkreśla rolę Polski jako niezawodnego sojusznika w walce o ratowanie dziedzictwa kultury wszędzie tam, gdzie jest ono zagrożone. Oryginalne i cenne zabytki nie były głównym motorem naszych działań. Niebawym trud i niewygody pracy w rejonie IV katarakty były przede wszystkim ofiarą złożoną na ołtarzu nauki w imię najwyższych wartości etycznych, którym polska archeologia śródziemnomorska hołduje od początku swego istnienia.

Paciorki kamienne i fajansowe z grobowców kermańskich (2500-1500 p.n.e).

Akcja sprowadzenia zabytków nie była by możliwa, gdyby nie pomoc finansowa naszych dobroczyńców: partnera głównego - PKN ORLEN, firmy Konimpex, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Naukowego i sponsora indywidualnego – pana Huberta Kiersnowskiego.

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego – pod jego auspicjami od ponad 50 lat prowadzone są liczne polskie badania wykopaliskowe i prace konserwatorskie w krajach basenu Morza Śródziemnego, Afryki i Bliskiego Wschodu. Centrum współpracuje ze specjalistami z ponad 40 instytucji w kraju i na świecie. Aktualnie Centrum prowadzi ok. 25 projektów wykopaliskowych i konserwatorskich na stanowiskach datowanych od czasów prehistorycznych, poprzez wszystkie okresy historyczne aż po późny antyk i okres muzułmański w Egipcie, Sudanie, Syrii, Libanie, na Cyprze, w Iranie i Kuwejcie. Więcej informacji o działalności Centrum na: www.pcma.uw.edu.pl

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej
im. Kazimierza Michałowskiego, Uniwersytet Warszawski
ul. Nowy Świat 4, 00-497 Warszawa
tel. (22) 826 52 16, e-mail: pcma@uw.edu.pl,

Kontakt:
dr Zuzanna Wygnańska
ziwygnan@uw.edu.pl
Tel.: 22 826 52 16; 22 55 31 328

Sponsor główny

MK i DN Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Konimpex

Sponsor indywidualny
Hubert Kiersnowski